נפק רב ודרש. לא עתה על זה המעשה תיקן דהא פריך עלה מברייתא אלא דרש דמקודש נתקן:

מותר להורגו ואסור לקיימו. והא דאמר ר"ל בפ"ק דסנהדרין (דף טו: וסס) גבי אדי ונמר ודוב וחזא וכדלקם ונחש דאפי' ר"א דאמר כל הקודם להורגו זכה היינו דוקא כשהמיתו אבל לא המיתו לא היינו בקשורין בשלשלת שכן דרך לגדלן והכא בחתול שאין קשורה א"ג מהנהו רגילים בני אדם להזהר ולא אתי לידי היזק אבל מחתול אין מזהרין שאין יודעים אם היא בר אוכמא או בר חיורא שאין מכיריה באבותיהם:

אמר רבינא לעורו. שאם (ג) מצאן מת אין חייב בהשבת העור [ד] וקלת תימה כיון דאשמועינן דאין בו משום גזל למאי איצטריך הך דמותר להורגו וי"ל דאין לחוש כיון דמתחילה קאמר דמותר להורגו:

מתריעין על החיכוך בשבת. ע"כ לאו היינו התרעה בשופר דשופר בשבת מי איכא כדדייק בספ"ק דתענית (דף יד. וסס) אלא התרעה בפה בענגו וסבר כמ"ד התם דענגו קרי ליה התרעה ותימה דמאי פריך מהסיא דבשאר מיני פורעניות דקתני לא היו מתריעין על החיכוך אלא לועקים דילמא ה"ק לא היו מתריעין בשופר אלא לועקים בפה בענגו ואין לומר אע"ג דתרוייהו בפה התרעה לחוד ולעקה לחוד דהתם משמע דלמ"ד ענגו קרי ליה התרעה חדא היא וי"ל דה"פ מדקאמר שבשבת מתריעין לכל הפחות בענגו א"כ לאו לעשות על החיכוך התרעה אפי' בשופר בחול כיון שהוא דבר גדול כל כך דבשבת לועקים:

על החגב. ל"ג ועל הגובאי דהא במתני' דסדר תעניות האלו (תענית יט.) תנן שמתריעין על האריבה ועל החסיל ועל הגובאי וי"ל דהתם בפה ועי"ל דשפיר גרסינן ליה והתם בגובאי המזיק לשדות דומיא דאריבה [ה] וחתול דקתני התם וגובאי דהכא במזיק לבני אדם דומיא דארעיס ושילוח נחשים. פירוש ר"י:

לעולם אין מטיבין לו. והא דקאמר איהו גופיה בעובדא דידיה לא במהרה מטיבין לו בפרק קמא דבבא בתרא (דף יב:) זה אמר בשעה שהיה סבור עדיין שיחזירו וימנו אותו ראש שיביה אבל לבסוף שלא החזירוהו אמר לעולם אין מטיבין לו:

אומר לנכרי ועושה. דוקא משום מצוה זו דישוב דא"י אבל לצורך מצוה אחרת לא שרי אמירה לנכרי ואפי' לצורך מילה משמע בפרק הדר (עירובין דף סח.) דלא שרי אמירה לנכרי באיסורא דאורייתא גבי הוא יונקא דאיסתפיך חמימיה דקאמר נשייליה לאימיה אי צריכה נחיס ליה אגב אימיה משמע דאי לא צריכה אימיה לא שרי אפילו על ידי נכרי וי"ס שכתוב בהדיא נחיס ליה נכרי אגב אימיה ולכאורה משמע שלפני המילה היה והיו צריכין לחממי כדי למולו ולא שרי אפילו ע"י נכרי אלא אגב אימיה כדשריא הכא והתם בעובדא דלעיל דקאמר (ג) גבי יונקא אחרינא נימא ליה לנכרי דניתי מגו ביתא ההוא דלעיל איסורא דרבנן הוה להביא דרך חלר שלא עירב ואפילו איסורא דרבנן אור"י שאין להתיר משום מצוה אחרת על ידי נכרי כגון להביא ספר דרך כרמלית כדי ללמוד בו דדוקא מילה דהיא גופא דאי שבת שרי על ידי נכרי איסור דרבנן ומיהו בה"ג משמע דאפילו איסורא דאורייתא שרי על ידי נכרי לצורך מילה שפירש דאפי' דניתי נכרי מתוך ביתו דהיא דרך רשות הרבים דהוי איסורא דאורייתא שרי על ידי נכרי לצורך מילה כמו הכא משום ישוב ארץ ישראל ולדבריהם בעובדא בתרא דקאמר נחיס ליה נכרי אגב אימיה לאחר המילה הוה ולאחר שלשה שבבר נתרפא הולד יפה ולספריס דל"ג נכרי נוכל לומר דע"י ישראל קאמר ותוך שבעה דמחללין עליה השבת אם אמרה צריכה אני כדאמרינן בפרק מפנין (שבת דף קכט. וסס) אבל אין נראה דעל ידי ישראל הוה אסור להרבות בשביל התינוק כדאמרינן בפ"ק דחולין (דף טו:) ולפי ה"ג טפי אית לן למישרי על ידי נכרי איסורא דאורייתא מאיסורא דרבנן על ידי ישראל כדמסיק התם אהאי עובדא ולא שני לך בין שבות דאית ביה מעשה לשבות דלית ביה מעשה ואמרינן נמי בפרק ר' אליעזר דמילה (שבת דף קל:) כשם שאין מביאין דרך רשות הרבים כך אין מביאין דרך גגות חצירות וקרפיפות והיה נראה מתוך ה"ג להתיר ביום שני אפילו של ר"ה לעשות כל צרכי מילה אפילו לכרות עצים לעשות בהן ע"י ישראל שהרי מת דלא שרי לקבור על ידי נכרי כדמוכח בפ"ק דר"ה (דף כ.) אפילו הכי

שמואל לא עייל קמיה דרב אסי רב אסי לא עייל קמיה דרב אמרי מאן נתרח נתרח שמואל וניתי רב ורב אסי א] ונתרח רב או רב אסי רב מילתא בעלמא הוא דעבד ליה לשמואל משום ההוא מעשה דלטייה אדבריה רב עליה אדהכי והכי אתא שונרא קטעיה לידא דינוקא נפק רב ודרש א חתול מותר להורגו ואסור לקיימו ואין בו משום גזל ואין בו משום השב אבידה לבעלים וכיון דאמרת מותר להורגו מאי ניהו תו אסור לקיימו מהו דתימא מותר להורגו איסורא ליכא קמ"ל אמרי וכיון דאמרת אין בו משום גזל מאי ניהו תו אין בו משום השב אבידה לבעלים אמר רבינא ב לעורו מיתיבי רבי שמעון בן אלעזר אומר מגדלין כלבים כופרין וחתולין וקופין וחולדות סנאים מפני שעשויין לנקר את הבית לא קשיא הא באוכמא הא בחיורא והא מעשה דרב אוכמא הוה התם אוכמא בר חיורא הוה והא מבעיא בעיא ליה רבינא דבעי רבינא אוכמא בר חיורא מהו כי קמבעיא ליה לרבינא באוכמא בר חיורא בר אוכמא מעשה דרב באוכמא בר חיורא בר חיורא הוה (חב"ד בי"ח בח"ן סימן) אמר רבי אחא בר פפא משום רבי אבא בר פפא משום רבי אדא בר פפא ואמרי לה אמר ר' אבא בר פפא משום רבי חייא בר פפא משום רבי אחא בר פפא ואמרי לה אמר ר' אבא בר פפא משום רבי אחא בר פפא משום רבי חנינא בר פפא ג מתריעין ד על החיכוך בשבת ודלת הנגעלת לא במהרה תפתח והלוקח בית בארץ ישראל כותבין עליו אונו אפילו בשבת מיתיבי ה ד ושאר פורעניות המתרגשות ובאות על הצבור כגון חיכוך חגב זבוב צירעה ויתוש ושילוח נחשים ועקרבים לא היו מתריעין אלא צועקים לא קשיא כאן בלח ו כאן ביבש דאמר רבי יהושע בן לוי ז שחין שהביא הקב"ה על המצרים לח מבחוץ ויבש מבפנים שנאמר 1 ויהי שחין אבעבועות פורח באדם ובבהמה ודלת הנגעלת לא במהרה תפתח מאי היא מר זוטרא אמר סמיכה רב אשי אמר ח כל המריעין לו לא במהרה מטיבין לו רב אחא מדיפתי אמר לעולם אין מטיבין לו ולא היא רב אחא מדיפתי מילתא דנפשיה הוא דאמר ט והלוקח בית בארץ ישראל י כותבין עליו אונו אפילו בשבת בשבת סלקא דעתך אלא כדאמר רבא התם יא אומר לנכרי ועושה ה"נ יב אומר לנכרי ועושה ואע"ג יג דאמירה לנכרי שבות היא משום ישוב ארץ ישראל לא גזרו ביה רבנן אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן יד הלוקח עיר בארץ ישראל כופין אותו ליקח לה דרך מארבע רוחותיה משום ישוב ארץ ישראל: ת"ר טו עשרה תנאין התנה יהושע שיהו

שמואל לא עייל קמיה דרב אסי רב אסי. שהיה גדול ממנו ורב אסי תלמיד של רב הוה: מאן נתרח. מי יתאחר מבחוץ ויבא אחרונה יחידי: נתרח שמואל. בחוץ ויבואו רב ורב אסי רב ואח"כ תלמידו: מלתא בעלמא הוא דעבד ליה. שמואל קטן שבכולן היה וזה שאין רב נכנס לפניו טיבותא ויקרא הוא דקא עבד ליה משום מעשה דלטייה לשמואל בשמורה שרלים (שבת דף קח.): אדבריה עליה. הטעינו עליה לנהוג בו כבוד: אדהכי והכי. דהוו מסרבי אתא שונרא וקטעיה לידא דההוא יונקא: חיורא. מועד להזיק אדם: מפריעים. בלבור ובתחנה ובשופרות ובחלוצות במסכת תענית [יד.]: חיכוך. שחין שמתחכך האדם עליה פרוטי"ר בלע"ז: ודלת הנגעלת. על האדם מהיות מגליח: לא במהרה תפתח. ונפקא מינה לאפוסי ברחמי: (ה) מלתא דנפשיה. בב"ב בהשותפין (דף יב:) דאימנוה לאותוביה בריש ולא איסתייעא מילתא: והלוקח בית. מנכרי: אונו. שטר מכירה: לא היו מפריעין. בשבת: לועקין. ביחיד: יבש. קשה מלח: אבעבועות פורח. בפריחתו דהיינו מבחוץ הוא מבעבע דהיינו לח מבלל דבפנים הוי יבש:

שיהו

(א) תענית יד., ב) בכורות מח., ג) ב"ב יב.; ד) גיטין ח:, ה) [שבת קכט. ביצה כב.], ו) [שבת קנ. עירובין סז: גיטין ח: ב"מ ב.], ז) עירובין יח., ח) [ל"ל וחסילן],

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מלתא דנפשיה ב"ל אחר ד"ה אבעבועות: (ב) תוס' ד"ה אמר וכו' שאם מצאו מת: (ג) ד"ה אומר וכו' דקאמר רבה גבי יונקא:

גליון הש"ם

גמ' על החיכוך בשבת. עי' בכורות דף לח ע"ב תוספות ד"ה ומינך: רש"י ד"ה מאן נתרח מי יתאחר. וכן תרחיס בגיטין דף סח ע"ב וכן מתרחנא ע"ז דף יח ע"ב: תוס' ד"ה אמר וכו' וקצת תימה. עיין תשו' רשד"ם חי"ד סימן רלב ובתשובת מהר"י אלריבי סימן של"ו:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] גמ' ונתרח רב או רב אסי. עיין שיטה מקובצת:

לעזי רש"י

פרוטי"ר. לחכך, לשפשף.

רבינו חננאל

מאן נטרח נטרח שמואל. ונטרח רב או רב אסי. ס"א מאן נתרח. ושאר מיני פורענויות המתרגשות ובאות לעולם כגון החוך והגוב זבוב וצרעה. ס"א כגון חיכוך וחגב. פי' חיכוך שמחכך אותו. צרעה לא היו מתריעין אלא צועקין. **דלת הנגעלת לא במהרה תפתח.** מאי היא, מר זוטרא אמר לסמיכה וכו'. פי' דלת הנגעלת כיון שלא נענה בראשונה לא במהרה נענה כדכתיב גם כי אזעק ואשוע שתם תפלתי. מר זוטרא אמר לסמיכה, שכל מי שחזרו עליו לסמכו פעם אחת ולא נסמך שוב לא במהרה הוא נסמך, כדמפורש בסוף השוכר את הפועלים שמואל ירחינאה אסיא דר' הוה, הוה קא מצטער ר' למסמכיה וכו'. ר' אשי אמר כל המטיבין לו לא במהרה מריעין לו, בכינוי אמר. וכן רב אחא מדיפתי שאמר לעולם אין מריעין לו בכינוי אמר, כלומר אין מטיבין לו, משום מלתיה דנפשיה כמפורש בפ' השותפין קרי רב אחא מדיפתי אנפשיה כל המריעין לו לא במהרה מטיבין לו.

תורה אור השלם

1. וַיַּקְהוּ אֶת פִּיחַ הַכִּבְשָׁן וַיַּעֲמֹדוּ לִפְנֵי פַרְעֹה וַיִּזְרֹק אֹתוֹ מֹשֶׁה הַשָּׁמַיְמָה וַיְהִי שְׁחִין אֲבַעְבֻּעֹת פֹּרֵחַ בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה׃

שמות ט י

מוסף רש"י

חיכוך. כמו נתחכך בכותל (תענית יד.). חגב. אריבה, כתרגומו (שם). צירעה. עוקלא את האדם (שם). ויתושׁ. יתושין נכנסין בעיניו ובחוטמו (שם). פורח. היינו מה שנראה למעלה, דדבר הבולט הוי פורח (בכורות מא.). אונו. שטר מכירה, כמו (ב"מ נב.) והיו אונות ושטרות יוצאין על שמו (גיטין ח:). אפילו בשבת. אם לקחה מן הצבור"ס ורוצה ליתן לדרכו בשבת (שם). דאמירה לנכרי שבות. מדרבנן (ב"מ צ.). משום ישוב ארץ ישראל. לגרש עובדי כוכבים ולישב ישראל בה (גיטין ח:).